

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ТА ЛІНГВОСЕМІОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ДАВНЬОСКАНДИНАВСЬКОГО КОНЦЕПТУ БИТВА В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ

У статті проаналізовано мовні засоби втілення давньоскандинавського концепту БИТВА у сучасному англomовному пісенному дискурсі. Продемонстровано, як нащадки давніх культур переосмислюють лінгвокультурний спадок свої пращурів.

Ключові слова: давньоскандинавський концепт, пісенний дискурс, концепт битва, концептуальний кластер, музичний дискурс.

Актуальним у контексті “культурної глобалізації”, зростання міжнародної комунікації, уніфікації цінностей та стирання міжетнічних відмінностей є віднайдення смислових першооснов дійсності, які криються у мовному матеріалі та різноманітних типах дискурсу, реконструкованих сучасними лінгвоспільнотами. Зокрема, цікавою, на нашу думку, є реконструкція традиційних давньогерманських концептів-міфологем у концептуальному просторі культури сьогодення, вербалізованих у сучасному англomовному пісенному дискурсі.

Давньоскандинавські концепти частково “зберігаються” у мовному та генетичному коді нащадків давніх лінгвокультур, частково свідомо переосмислюються сучасною культурою, елементом якої є пісенний дискурс. Завдання статті – розгляд мовних засобів вербалізації давньоскандинавського концепту БИТВА в сучасному англomовному пісенному дискурсі. Для вирішення цього завдання ми розглянемо лінгвокультурний та етимологічний складники концепту. Почнемо з аналізу культурного впливу на формування концепту БИТВА.

Конфлікт, як форма вияву природи людини та її взаємодії з навколишнім світом, споконвіку є антропоцентричним явищем: він народжується, відбувається та вирішується завдяки людині. Цьому явищу присвячено чимало окремих філософських та лінгвістичних праць (В.І. Андрєєв, А.Я. Анцупов, Ф.М. Бородкін, Е.М. Вольфсон, М.В. Гришин, А.І. Шипілов, А.Ф. Яковенко, О.М. Єрмолаєва, І.В. Жарковська, О. Мигалець та ін.). Сучасні дослідження в цьому напрямку зумовлені зацікавленням наук гострими проблемами сучасності в соціальній та політичній сферах життя людства [3]. Існування феномену війни є ще одним підтвердженням конфліктності нашого буття: історію людства, так само як й історію кожної окремої людини, можна без перебільшення назвати історією війн, перемог та поразок. Для давніх скандинавів, пращурів носіїв сучасних германських лінгвокультур, війна, як форма вияву конфлікту, була головним ремеслом та сенсом життя, станом свідомості; гідною вважалася лише смерть у бою; полегли у битві герої відправлялися у рай для воїнів – Вальгаллу, де вони навіть після смерті продовжували вправлятися у воєнному мистецтві та боротися між собою, готуючись до Рагнарьоку. Варто відзначити, що тут земний

конфлікт набуває “сакрального” характеру, тобто у світі давніх германців існує певний надсистемний “прототип” розв’язання конфліктних ситуацій: сутички та війни трапляються в матеріальному світі, оскільки подібні конфлікти реалізуються на рівні енергій та об’єктів у світі богів [5]. Своєю чергою, це пояснює певну фатальність їх світосприйняття і, безсумнівно, впливає на аксіологічне забарвлення концептуальної картини світу. Враховуючи вищезгадані факти, для нашого дослідження ми обрали саме концепт БИТВА, що функціонує у смисловому полі концептів ВІЙНА і КОН-ФЛІКТ, та найбільш влучно і “сконцентровано” характеризує світоглядні позиції давніх германців, для яких кожна битва переживалася як остання та уособлювала таку собі “мікрівійну”.

Наступним етапом аналізу давньоскандинавського концепту БИТВА є дослідження його етимологічного складника. Таким чином, словник тлумачить термін “битва” (“battle” – з давн. франц. bataille “битва, одинична сутичка”, з лат. battualia “бойові вправи солдат та гладіаторів”, а також battuere “бити вражати”) як “боротьбу чи ворожу взаємодію двох протиставлених сил” [9]. Етимологічні джерела, що пояснюють концепт БИТВА, найчастіше говорять про міфологічний, ворожо-мілітаристичний та предметно-утилітарний відтінки цього поняття. На думку А. Вишневського, назви поняття “битва”, які мають міфологічне походження (hild, beado, wasl, wig), у минулому могли бути іменами богів, пов’язаних із потойбічним світом. За межами міфологічного контексту походження назв концепту БИТВА корелює з явищами, які приносять фізичну шкоду (guþ, ge-slyht, feoht), з агресивністю, сварками, лайками (wroht, saecc), прагнення до володіння чимось (ge-winn), мистецтвом (війни) [2]. У давньоскандинавській мові лексема “leikr” мала наступні паралельні значення: “сутичка”, “битва”, “гра”, “спортивне змагання”, “танок” і навіть “магія” [8]. В готській laiks – “битва”, “танок”, “жарт”, “гра”; у давньошведській мові “leker” – гра; у давньоанглійській “lāc” – гра, жарт, бійка-сутичка, спорт тощо. Інша лексема “svipul” у давньоскандинавській мові позначає іменник “битва” та прикметник “мінливий”, а також власну назву – ім’я валькірії. Так само Gunnr (або Guðr) – ім’я Валькірії одночасно позначає поняття “битва”. У рунічній шведській мові слово “orrusta” = “неспокій”, “битва”, у давньоскандинавській мові – “битва”, “війна”. Схожа історія з лексемою “úfríðr” (дв. сканд. дослівно “не мир”), яка означає “ворожість”, “війну”, “битву”.

Тепер, враховуючи етимологічний та лінгвокультурний складники концепту БИТВА, окреслені вище, проаналізуємо мовні засоби, через які цей концепт вербалізується в сучасному пісенному дискурсі.

Перш за все, можна виділити наступні кластери значень: “битва – доля, фатум, смерть”, що в англломовному пісенному дискурсі вербалізуються через концептуальну метафору БИТВА ЦЕ ДОЛЯ / СМЕРТЬ: “*Rise to meet your fate / Your destiny awaits /.../ Rise to meet your fate / Ragnarök awaits*”; “*The force of fate / Weaving the web of war*”; “*This time is masters will lead us by the sword / And should we fait them all prevails in Odin’s court*” (тут також присутня концептуальна алюзія “палати Одіна” = смерть, БИТВА = СМЕРТЬ / ПОТОЙБІЧЧЯ); “*As the Norns pronounce the fate of war...*”; “*Odin decided this day you would die; Lead the raging force / Destiny is ours*”; “*I see / Without fear my destiny / Without fear I die*”; “*Battle is our way / .../ Northern wind in our*

sails /The crossing becomes our life"; "I see / Without fear my destiny / Without fear I die" тощо [тут і далі 6]; аксіологічно забарвлені кластери "битва – спасіння, смерть / звільнення, зцілення", що втілюються в концептуальній метафорі БИТВА ЦЕ ЗЦІЛЕННЯ / СПАСІННЯ: "*Who invites the world / To the final cure? / If it has to be / Then? let it be now / Light the Odin incense / For the Odin hour!*"; "*Raise your hands / Reach and Valhalla will save your soul*"; "*Death release me / Free me from my earthly pain / Odin I ask thee please / Take me home*"; "*Son of Odin / Breaker of chains*"; "*It's time to set your spirit free / This world we cannot tolerate*"; "*And the thousand years of tyranny will be forever gone / Soon a new world will be born rising from the Sea / Where Asagods again shall reign and humans will be free* (тут також оксиморон ВІЙНА :: МИР)"; "*Brought out of violence / For freedom I gathered these men*"; кластери "битва – слава, гордість, сміливість, могутність", що втілюються у інтегративній концептуальній моделі, концептуальній метафронімії БИТВА ЦЕ СЛАВА, ЩО ЗДОБУВАЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ СМЕРТЬ (метафора БИТВА ЦЕ СЛАВА, метонімія СМЕРТЬ → СЛАВА): "*Son, you must be merciless and brave! / For none but the brave / Shall rise up from the grave / To see the Valkyries fly*"; "*Finally the defender stands victorious / And Valhalla awaits for the brave who died*"; "*Reach the entrance heavens gate / Honoured by the brave*"; "*Welcome to the hall of death / Great Odin we hail him / Come in, enjoy the glorious afterlife, my friend*"; "*Long shall we remember / He who walked the road of danger / Master of revenge, death's no stranger*"; "*Did the immortal warrior pass through / The gates of Valhalla and into legend*"; "*We're riding on the wings of Odin* (концептуальна алюзія "крила Одіна" = валькірії, смерть, БИТВА = СМЕРТЬ / ПОТОЙБІЧЧЯ) / *In glory we believe*"; "*Born under the banner of valour / Defending their land sword in hand / They will die as proud warriors / And will be welcome as kings in Valhalla*"; "*Odin's children meet Death in honour*"; "*Cattle die / All men are mortal / But word-fame never dies / ... / But one thing never dies / The glory of the great dead*"; "*Onward into glory ride / Into battle / ... / Standing proud / In victory / Into glory ride*"; "*Rise again to life the heroic dead / Await the horns sound* (метонімія СУРМИ / РІГ → БИТВА)"; "*Once again strangely wonderful / Golden chessmen* (концептуальна алюзія "золоті шахи, тавлеї" = мир, золотий вік, оксиморон БИТВА :: МИР) *be found again / On the ground where brave men fought*"; "*And the gods beheld that the thunder warriors fought hard and brave in the «battle of metal»* (тут також концептуальна метонімія МЕЧ (ЗБРОЯ) – БИТВА); кластер "битва – перемога" у оксимороні СМЕРТЬ :: РАДІСТЬ / ПЕРЕМОГА: "*Wounded king* (алюзія "поранений король" = Одін надихає на смерть і перемогу) *raise the spirit in me / Your guidance shall be my victory*"; "*Odin guide my sword / And I'll slay the enemy / Odin guide my sword / To eternal victory*"; "*Witness their fury, hear the victory hails / Hear the victory hails!!!*"; "*Sign of the hammer* (метонімія МОЛІОТ – БИТВА) / *Be my guide / Standing proud / In victory*".

Негативно забарвлені кластери "битва – пекло (для негероїв), смерть / загибель, страждання" в концептуальній метафорі БИТВА – ЦЕ СМЕРТЬ / СТРАЖДАННЯ: "*Winds of Odin guide us / Over violent seas, the silent grave* (метонімія МОВЧАЗНА МОГИЛА – БИТВА)"; "*The Fenriswolf erased his breed / He swallowed Odin – They went to hell / Down, down, down in Odin's realm*"; "*Nifelheim / The grave for the fools / Odin's men didn't sleep there*"; "*Blood and death lived on his sword* (метонімія МЕЧ

(ЗБРОЯ) – БИТВА / СМЕРТЬ) / *The God of war; his only lord / Into the depths of Hell*"; "Iron ships on seas of blood (метонімія КРОВ – БИТВА) / Black winds fill their silver sails"; "Valkyrs riding a bloody trail (так само метонімія КРОВ / КРИВАВИЙ СЛІД – БИТВА)"; "Odin thy face / It fades in the blood" тощо; кластери "битва – смерть, самопожертва, жах, знищення, лють, шаленство, помста, вбивство, страх – насолода" у метафорі БИТВА – ЦЕ СМЕРТЬ: "Summon the valkyrs in the sky / On the wings of death we ride"; "Come Odin, come one-eyed Odin / Lord of battle and self-sacrifice"; "Scholared embodies by blood and the mound / The clink of sword sound death chord (метафтонімія МЕЧ (ЗБРОЯ) – БИТВА – СМЕРТЬ)"; "It's a call to arms our battle hymns / Today is good day to die / Since of Odin call to the Hall us all (алюзія БИТВА → СМЕРТЬ / ПОТОЙБІЧЧЯ) / The blood of enemies flow"; "Son, you must be merciless and brave!"; "Mad as wild dogs / Strong as the bear (метафтонімія: метафора БИТВА ЦЕ ШАЛЕНСТВО, метонімія ВЕДМІДЬ – ШАЛЕНСТВО (берсерк, "людина-ведмідь" – лютий воїн) / I bite my shield in anger / Life I never spare"; "Now the battle rages into chaos / Blood is running strong and the valkyries fly"; "Each man has something that I crave / I ate their steaming eyes / And drink their blood to make them my slaves / At Odin's feet in afterlife / I'm a wolf in human shape / Every man is prey / A predator with flaming rage / Blood is in my trace"; "Ten men are dead by my feet / I smell their steaming blood / And I smile, cause it makes me / Makes me feel so good (оксиморон СМЕРТЬ / ВБИВСТВО :: РАДІСТЬ)"; "The battle sound amuses him (так само оксиморон ЗВУКИ БИТВИ / БИТВА :: РАДІСТЬ) / And battle we shall bring"; "Oh their ears bleed / From screams of war / Deathly magik / Come from the abyss"; "We, the soldiers of Wotan / We spread terror and spill blood"; "As blood for wolves for riches and lust / Onward with hammers to chest / Villages burn, burn cities to dust / And for fun they torture the rest"; "Precious arts of warfare / Gaining mortal sacrifice / The taste of blood the foaming frenzy / All berserkers rage / Emerging from a bloodred sky"; "Only knowing one true way in battle to obtain / Anything, everything in an uncontested way / Crushing"; "Invasion, pillage, plunder the battle field / Will to power – with power we will Kill / Kill with power – die die"; "Through frost and fire / The Vikings came / Dealers of death" тощо.

Ще один кластер "битва / остання битва – потойбіччя" у давньоскандинавському контексті представлений у вигляді інтегративної концептуальної моделі БИТВА – ЦЕ ПЕРЕХІД / ПОДОРОЖ до Вальгалли, що послуговується кількома варіантами потойбіччя: 1) це позапросторова і позачасова обитель, у яку герой потрапляє після смерті, бажане завершення життєвого шляху: "битва – інший, кращий світ, щастя, дім, слава"; 2) "території в реальному світі, що перебувають за межею відомого, безпечного простору": "битва – чужа земля / невідомість / смерть / самотність" [4]. Тобто, з одного боку, подорож до Вальгалли порівнюється з поверненням додому, віднайденням себе, звільненням та чимось бажаним, славним: "Valhalla, you are calling me home / Every man seeks this end"; "Thrashing wings valkyries rising / To the hollowed halls of Valhalla"; "Valhalla Great warriors hall"; "Valhalla, Glorification to thee Valhalla, Honour to be forever free"; "Valhalla, deliverance...?"; "And reach our destination: The golden gates of Valhalla!"; "Through honorable death in fighting / We will come to the sacred land"; "Did the immortal warrior pass through / The gates of Valhalla and

into legend” тощо; кінцевим місцем призначення героїв та достойних людей: “The Kingdom of Odin is the Kingdom of Gods / Where only souls of the brave may rest in peace”; “There is a road that leads to Valhalla / Where only the chosen are allowed”; “Valhalla – Great warriors hall; Valhalla / Glorious halle up high / Home of the brave, open thy gates” [7]. У цьому випадку значення лексеми “Valhalla” співпадає зі змістом понять “home”, “glorification”, “honor”, “peace”, “home of the brave”, “sacred land”, “great warriors hall”, “deliverance”, “destination”, “gates... into legend” тощо, вона призначена для “souls of the brave”, “chosen”, “great warriors”. З іншого боку, – це смерть, самотність, щось невідоме та чуже: “No one knows, friends or foes, if Valhalla lies beyond the grave”; “Where is American Valhalla? / Death is the pill that’s hard to swallow / Is anybody in there?”; “A viking ship sails / Never to turn back again”; “Into flames the whole world burst into flames / Nothing will be the same / Things will forever change; “Valhalla, deliverance / Why’ve you ever forgotten me?”.

Таким чином, вербалізація змісту концепту-міфологеми БИТВА в сучасному англомовному пісенному дискурсі демонструє, як нащадки давніх культур переосмислюють лінгвокультурний спадок своїх пращурів, а також певною мірою характеризує світогляд й мовленнєву діяльність сучасної мовної особистості. Перспективним є вивчення лінгвосеміотичних і лінгвокультурних особливостей вербалізації інших давньоскандинавських концептів у пісенному дискурсі сучасних германських мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Венедиктова Л.Н.* Концепт “Война” в языковой картине мира (Сопоставительное исследование на материале английского и русского языков) : автореферат диссертации на соискание ученой степени к.филол.н.: специальность 10.02.20 / Венедиктова Людмила Николаевна. – Тюмень, 2004 180 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.tnmlib.ru/jrbis/files/upload/abstract/10.02.20/328.pdf>.
2. *Вишневский А.В.* Семантические особенности наименований битвы в древнеанглийской поэзии: автореферат диссертации на соискание ученой степени к.филол.н.: специальность 10.02.04 / Вишневский Андрей Вадимович; [Иван. гос. ун-т]. – Иваново: Б.и.: 1998. – 16 с.; 21 см. 20 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/semanticheskie-osobennosti-naimenovani-bitvy-v-drevneangliiskoi-poezii>.
3. *Ермолаева Е.Н.* Концепт CONFLICT и его объективация в лексико-семантическом пространстве современного английского языка: автореферат диссертации на соискание ученой степени к.филол.н.: специальность 10.02.04 / Ермолаева Елена Николаевна / Кемеровский государственный университет. – Иркутск, 2005. – 212 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dslib.net/germanskie-jazyki/koncept-conflict-i-ego-obektivacija-v-leksiko-semanticheskom-prostranstve.html>.
4. *Колесник О.С.* Концепт “Потойбіччя” в англійській мовній картині світу : діахронічний аспект / О.С. Колесник // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал / гол. ред. П. Ю. Саух. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – № 27. – С. 100–104. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/2180/1/06kossda.pdf>.
5. *Колесник О.С.* Концепт війна в аспекті лінгвосеміотики та лінгвокультурології / О.С. Колесник // Мовні і концептуальні картини світу. – 2014. – Вип. 48. – С. 216–230. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2014_48_22.
6. *Lyrics containing the term: Odin.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.lyrics.com/lyrics/odin>.
7. *Lyrics containing the term: Valhalla.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.lyrics.com/lyrics/valhalla>.
8. *Nordic Names. Battle.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nordicnames.de/w/index.php?title=Special:Search>

&limit=20&offset=20&profile=default&search=battle+. 9. *Word Battle. Etymology*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.etymonline.com/word/battle>.

Стаття надійшла до редакції 26.04.18 р.

*Гусар А.В., асистент,
Институт филології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ*

ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ И ЛИНГВОСЕМИОТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ДРЕВНЕСКАНДИНАВСКОГО КОНЦЕПТА БИТВА В СОВРЕМЕННОМ АНГЛОЯЗЫЧНОМ МУЗЫКАЛЬНОМ ДИСКУРСЕ

В статье проанализированы языковые средства воплощения древнескандинавского концепта БИТВА в современном англоязычном песенном дискурсе. Продемонстрировано, как потомки древних культур переосмысливают лингвокультурное наследие своих предков.

Ключевые слова: древнескандинавский концепт, песенный дискурс, концепт битва, концептуальный кластер, музыкальный дискурс.

*Gusar A.V.
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

LINGUOCULTURAL AND LINGUOSEMIOTIC FEATURES OF VERBALIZATION OF THE MYTHIC CONCEPT BATTLE IN MODERN ENGLISH-LANGUAGE MUSICAL DISCOURSE

The article analyses the linguistic means of embodiment of the mythic concept BATTLE in modern English-language song discourse. It has been shown how the descendants of ancient cultures reinterpret the linguistic and cultural heritage of their ancestors.

Keywords: the mythic concept, song discourse, concept battle, conceptual cluster, musical discourse.

УДК 81'27

*Заверткіна Ю.Б., студ.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЇ АНГЛОМОВНОГО ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ

Статтю присвячено особливостям перекладу фразеологічних одиниць англomовного газетного дискурсу. Досліджено основні шляхи відтворення субстантивних, ад'єктивних, адвербіальних та дієслівних фразеологізмів українською мовою. Здійснено спробу виділення найпродуктивніших моделей та способів перекладу ФО.

Ключові слова: фразеологічні одиниці (ФО), газетний дискурс, переклад, модель, спосіб.

Газетні матеріали – це надзвичайно багате джерело для дослідження різноманітних мовних явищ, серед яких фразеологічні одиниці (ФО) складають невід'ємну частину. Актуальність дослідження фразеологізмів, які утворилися та потрапили